

L'alimentació adequada, dret humà

«El context actual de precariat alimentària que ha lliscat cap a l'emergència en la irrupció pandèmica ens obliga a replantejar els marcs reguladors»

Sovint quan commemorem l'aprovació de la Declaració Universal dels Drets Humans (DUDH) del 10 de desembre evoquem un avanç de la societat en el reconeixement i garantia dels drets fonamentals, entenent aquests com els drets civils i polítics propis d'una democràcia liberal, però menys sovint ho fem dels drets socials, econòmics i culturals que també hi són presents.

La DUDH és, com diu el propi nom, una declaració sense valor jurídic, però que va marcar un horitzó polític que va aplegar moltes voluntats fins a l'aprovació posterior d'instruments de caràcter vinculant per als estats com van ser el Pacte Internacional per als Drets Civils i Polítics (PIDCP) i el Pacte Internacional per als Drets Econòmics, Socials i Culturals (PIDESC) el 1966 configurant així la Declaració més els Pactes el que coneixem com la Carta Internacional dels Drets Humans.

No obstant això, la sort dels dos pactes en el procés de constitucionalització dels drets incorporats en els successius pactes no ha estat la mateixa per als primers que per als segons. És a dir, hem vist com els drets civils i polítics, això és, els drets que demanen un deixar fera la ciutadania per part de l'estat com són la llibertat d'expressió, manifestació o participació política per exemple, gaudeixen del privilegi de ser vinculants per als organismes públics (malgrat que actualment amb una interpretació marcadament regressiva pels estats) i, per contra, els drets econòmics, socials i culturals, que si impliquen una acció estatal (compromisos pressupostaris bàsicament) com són el dret a l'habitatge, al treball -o com defenso en aquest article, el dret a l'alimentació- no passen de ser mers principis programàtics que suposen cap lligam jurídic per als diferents estaments estatals.

La regulació del dret a l'alimentació adequada, reconegut tant a la DUDH (art. 25) i al PIDESC (art. 11.2) no ha trobat desenvolupament en les legislacions estatals europees ni en la Carta de Drets Fonamentals de la UE, en part, per considerar que aquest dret quedava emparat per la satisfacció d'altres, com són el dret al treball o a la protecció social.

Però a banda d'aquestes consideracions sobre l'estat de la qüestió, el context actual de precariat alimentària que ha lliscat cap a l'emergència en la irrupció pandèmica, ens obliga a replantejar els marcs reguladors que tenen a veure precisament en la satisfacció de les necessitats més peremptòries. Obrir un debat sobre com som capaços d'afrontar la situació present i futura des de la perspectiva dels drets.

Els nivells de pobresa se situen en nivells similars en el moment més difícil des de la crisi financera de 2008, amb el greuge afegit que l'augment s'ha esdevingut de forma sobtada obligant a què fóssim les entitats socials en bona part les que haguéssim de respondre en la immediatesa del moment. Unes xifres que arriben pràcticament al 20% de persones en situació de pobresa (menys de 930 euros mensuals en unitats famílies de 4 unitats o menys de 450 euros per famílies unipersonals) i pràcticament un 10% de pobresa severa, que són les persones que finalment són dependents de l'ajuda dels serveis socials o d'entitats socials. Xifres que traspasant-les a la demarcació de Lleida, amb l'augment del 40% de sol·licituds d'ajuda alimentària que s'han registrat des del començament de la pandèmia ens albiren un horitzó preocupant de prop de 30.000 persones que hauran rebut ajuda amb aliments almenys algun cop aquest 2020, a més a més, d'afegir-hi persones que hauran rebut altres tipus d'ajuda com les targetes moneder o rendes mínimes garantides dirigides també en part a satisfer l'alimentació bàsica.

Però podem analitzar el dret a gaudir una alimentació adequada només des de la perspectiva

del dret a la protecció social o al treball, tal com han suggerit els legisladors europeus i espanyols? Doncs aquesta és una pregunta que podem començar responent analitzant la interdependència de l'alimentació adequada amb el gaudi d'altres drets com el de la salut i afegint-hi al costat de les dades de pobresa els nivells de malnutrició que existeixen a la nostra societat (entesa com la mancança de micronutrients com són les vitamines i els minerals), massa sovint relacionats amb nivells socioeconòmics baixos, però que al mateix temps posen de manifest mancances en terrenys com l'educació nutricional o en la protecció del consumidor amb una informació comprensiva des d'un punt de vista nutricional dels productes alimentaris que estan al mercat.

La resposta sobre la insuficiència del plantejament regulador actual també la trobem en qüestions com el dany mediambiental al qual ens exposem si es continua amb els nivells de malbaratament alimentari que es donen al conjunt de la cadena alimentària o amb una política agroalimentària que no protegeix el petit productor i de proximitat - tot plegat posant en perill la sostenibilitat futura del nostre sistema alimentari. No en va organismes com la FAO recomanen explícitament regular el dret a l'alimentació adequada de forma autònoma configurant-lo com un dret vinculant per als poders públics i de motius no en falten. Avui, que commemorem la DUDH és un bon dia per començar a reflexionar-hi.